

Olga Grzybek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

PREZENTACJA DANYCH PORÓWNAWCZYCH W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH W PROCESIE PRZEKSZTAŁCENIA SPÓŁKI HANDLOWEJ

Wprowadzenie

Zgodnie z założeniami koncepcyjnymi Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej podstawowym celem sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych jest dostarczanie użytecznych dla szerokiego kręgu użytkowników informacji o sytuacji finansowej i jej zmianach oraz o wynikach działalności jednostki. Ocena zmian sytuacji finansowej jest możliwa dzięki ujawnianiu danych porównawczych za poprzedni okres. Na konieczność prezentacji danych porównawczych wskazują zarówno krajowe regulacje prawa bilansowego (Ustawa o rachunkowości¹ oraz Krajowy Standard Rachunkowości nr 7), jak i przepisy międzynarodowe.

Prezentacja danych porównawczych umożliwia użytkownikom sprawozdania finansowego podejmowanie racjonalnych decyzji gospodarczych. Powstaje zatem pytanie, czy jednostki właściwie prezentują dane porównawcze? Artykuł ma na celu analizę sposobu prezentacji danych porównawczych w podstawowych elementach sprawozdań finansowych jednostek oraz ocenę prawidłowości tej prezentacji w nietypowej dla jednostki sytuacji, jaką jest zmiana formy prawnej.

1. Formalne wymogi prezentacji danych porównawczych

Uor nakłada na jednostki wymóg prezentacji danych porównawczych w sprawozdaniu finansowym. Zgodnie z art. 46, ust. 1 i 2 Uor w bilansie prezentuje się stany aktywów i pasywów na dzień kończący bieżący i poprzedni rok

¹ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości. Dz.U. z 2013 r. poz. 330 (dalej Uor).

obrotowy. W przypadku sporządzania sprawozdania finansowego na inny niż koniec roku obrotowego dzień bilansowy, w bilansie wykazuje się stany aktywów i pasywów na ten dzień oraz na dzień kończący rok obrotowy bezpośrednio poprzedzający ten dzień bilansowy. W rachunku zysków i strat jednostki powinny z kolei wykazać oddzielnie przychody, koszty, zyski i straty oraz obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego za bieżący i poprzedni rok obrotowy. Sporządzając rachunek zysków i strat za okres sprawozdawczy inny niż rok obrotowy, prezentuje się dane za bieżący okres sprawozdawczy oraz – jako dane porównawcze – dane za analogiczny okres poprzedniego roku obrotowego². Podobne sformułowania odnoszą się do zasad sporządzania rachunku przepływów pieniężnych (art. 48b, ust. 1-2 Uor). Nieco inaczej prezentuje się dane porównawcze w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym. W tym przypadku, gdy sprawozdanie finansowe jest sporządzane za okres sprawozdawczy inny niż rok obrotowy, dane porównawcze obejmują cały poprzedni rok obrotowy³ (inaczej niż w rachunku zysków i strat oraz w rachunku przepływów pieniężnych, w których prezentuje się dane za analogiczny okres poprzedniego roku obrotowego).

Przydatność prezentacji danych porównawczych podkreśla się także w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym- ujęcie i prezentacja” (dalej KRS 7). Możliwość zestawienia danych liczbowych i słownych za bieżący i poprzedni rok obrotowy zwiększa użyteczność sprawozdania finansowego. KRS 7 wskazuje, że danych porównawczych nie prezentują jedynie jednostki nowo powstałe, niemające swojego poprzednika prawnego. Warunkiem korzystnego efektu zestawiania danych za bieżący i poprzedni rok obrotowy jest ich porównywalność. Porównywalności danych nie zakłóca:

- zmiana wartości szacunkowych,
- uwzględnienie zdarzeń po dniu bilansowym,
- połączenie spółek drogą przejęcia lub zawiązania nowej spółki,
- zmiana formy prawnej jednostki⁴.

Dodatkowo zaznacza się, że różna długość okresów sprawozdawczych prezentowanych w sprawozdaniu finansowym nie narusza ciągłości stosowanych zasad rachunkowości, jednak o długości prezentowanych okresów jednostka powinna poinformować we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego. Standard zaleca także, aby w razie obaw o trudności w analizie danych za okresy o różnej długości, w informacji dodatkowej prezentować także dane za okres odpowiadający długością okresowi sprawozdawczemu.

² Art. 47, ust. 1-2 Uor.

³ Art. 48a, ust. 2 Uor.

⁴ § 7.4 KRS 7.

Konieczność prezentacji danych porównawczych podkreślają także Międzynarodowe Standardy Rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (dalej odpowiednio MSR i MSSF). MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” nakłada na jednostki wymóg prezentacji danych porównawczych dotyczących poprzedniego okresu w odniesieniu do wszystkich kwot wykazywanych w sprawozdaniu finansowym za okres bieżący, a także – jeśli jest to przydatne dla zrozumienia treści sprawozdania – w odniesieniu do informacji opisowych⁵. Tym samym podmioty stosujące MSR/MSSF są zobowiązane do prezentacji przynajmniej dwóch sprawozdań z sytuacji finansowej, dwóch sprawozdań z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów oraz wszystkich innych elementów kompletnego sprawozdania finansowego⁶. Poza wskazanym minimalnym zakresem prezentacji danych porównawczych jednostki mogą przedstawiać dodatkowe informacje porównawcze za kolejny okres, niekoniecznie w odniesieniu do wszystkich elementów sprawozdania finansowego. W takiej sytuacji dodatkowe elementy muszą być sporządzone zgodnie z MSR/MSSF oraz opatrzone odnośnymi informacjami dodatkowymi.

Wskazane uregulowania dobitnie potwierdzają przydatność prezentacji danych porównawczych, które umożliwiają analizę zmian sytuacji majątkowo-finansowej podmiotów gospodarczych. Jednostki powinny więc przykładać odpowiednio dużą wagę do poprawności i jakości przedstawianych danych porównawczych i odpowiednich informacji dodatkowych, pozwalających na pełniejsze zrozumienie sprawozdania finansowego. Wydaje się, że o ile w normalnym toku funkcjonowania podmiotu prezentacja danych porównawczych nie powinna nastęrczać trudności, o tyle problematyczne mogą być sytuacje nietypowe. Za taką nietypową sytuację należy uznać przekształcenie podmiotu wiążące się z zamknięciem ksiąg rachunkowych na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej. W dalszej części badań

⁵ § 38-38D MSR 1, zmiany wprowadzone przez Rozporządzenie Komisji (UE) nr 301/2013 z dnia 27 marca 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do corocznych zmian Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w okresie 2009-2011. Dz.U. UE L 90/78.

⁶ Na kompletne sprawozdanie finansowe zgodnie z § 10 MSR 1 składa się:

- sprawozdanie z sytuacji finansowej na koniec okresu,
- sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów za dany okres,
- sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym za dany okres,
- sprawozdanie z przepływów pieniężnych za dany okres,
- informacja dodatkowa zawierająca podsumowanie istotnych zasad (polityki) rachunkowości oraz inne informacje objaśniające,
- informacje porównawcze w odniesieniu do poprzedniego okresu,
- sprawozdanie z sytuacji finansowej na początek poprzedniego okresu, jeżeli jednostka zastosowała zasady (politykę) rachunkowości retrospektywnie lub dokonała retrospektywnego przekształcenia pozycji w sprawozdaniach finansowych.

ograniczono się do analizy sposobu prezentacji danych porównawczych w bilansie oraz rachunku zysków i strat przez spółki podlegające przekształceniu.

2. Dane porównawcze w sprawozdaniu finansowym w praktyce polskich podmiotów podlegających przekształceniu

2.1. Zastosowana metoda badawcza

W celu zbadania sposobu prezentacji danych porównawczych w praktyce gospodarczej przeprowadzono analizę sprawozdań finansowych podmiotów notowanych na rynku New Connect. Wejście na ten rynek jest możliwe nawet dla niewielkich jednostek, zorganizowanych jednak w formie spółki akcyjnej bądź komandytowo-akcyjnej. Stąd też wiele podmiotów, które zdecydowały się na debiut na rynku New Connect dokonało przekształcenia z pierwotnej formy organizacyjno-prawnej w formę spółki akcyjnej. Z tego względu zdecydowano o przeprowadzeniu badania na tych właśnie podmiotach.

Badaniem w pierwszej kolejności objęto dokumenty informacyjne publikowane przez spółki przed debiutem na rynku New Connect. Dokumenty te zawierają m.in. podstawowe dane o emitencie wraz z krótką historią jego działalności, w tym także informacje o sposobie powstania spółki. W tym etapie spośród 464 spółek, których dokumenty informacyjne były publicznie dostępne w lutym 2013 r., wyłoniono te podmioty, które uległy przekształceniu w spółkę akcyjną. Ponad połowa spółek (253 jednostki z wyłączeniem sprywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych) funkcjonowała pierwotnie w innej niż spółka akcyjna formie organizacyjno-prawnej. Liczbę jednostek według pierwotnej formy organizacyjno-prawnej ujęto w tab. 1.

Tabela 1

Forma organizacyjno-prawna podmiotów przed przekształceniem

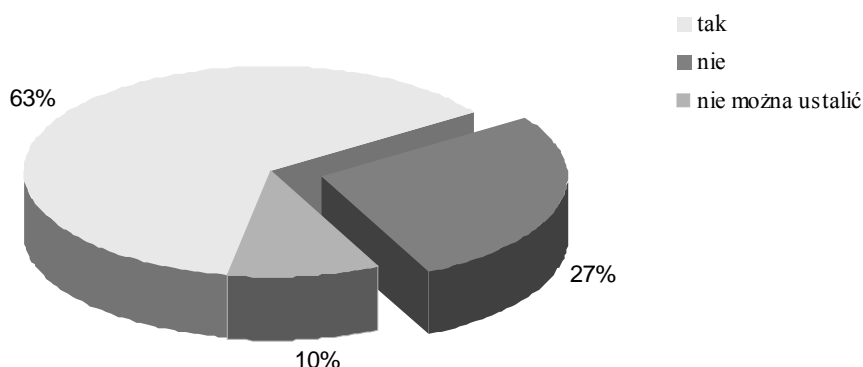
Pierwotna forma organizacyjno-prawna	Liczba podmiotów	Udział w podmiotach przekształcanych
Jednoosobowa działalność gospodarcza	0	0%
Spółka cywilna	2	1%
Spółka jawna	6	2%
Spółka partnerska	0	0%
Spółka komandytowa	8	3%
Spółka komandytowo-akcyjna	2	1%
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	235	93%
Razem	253	100%

Zdecydowana większość podmiotów powstała z przekształcenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę akcyjną. Przekształceniu nie uległa żadna działalność gospodarcza osoby fizycznej, co może wynikać z faktu, że przepisy zezwalające na takie przekształcenie obowiązują dopiero od 1.07.2011 r. Ponadto zaobserwowano, że przedsiębiorcy prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą, chcąc zadebiutować na rynku, częstokroć zawiązują nową spółkę akcyjną i wnoszą swoje przedsiębiorstwo jako aport na pokrycie akcji. Brak przekształceń spółek partnerskich może z kolei wynikać z ich specyfiki – spółki partnerskie są zarezerwowane dla wykonywania określonych wolnych zawodów.

Następnym etapem badań było wyodrębnienie tych podmiotów, które w związku z przekształceniem zamykały swoje księgi rachunkowe na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej i dokonały ich otwarcia na dzień przekształcenia. Obowiązek ten dotyczy wszystkich przekształcanych spółek osobowych, zaś spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przekształcane w spółki akcyjne mogą od tego obowiązku odstąpić. W takiej sytuacji księgi rachunkowe za okres przed i po przekształceniu są łączone. W celu ustalenia, które spółki z o.o. skorzystały z możliwości połączenia ksiąg sprawdzano, na jaki dzień bilansowy publikowały one sprawozdania finansowe za kolejne okresy sprawozdawcze. W niektórych sytuacjach (25 podmiotów) nie było możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie, co wynikało z następujących powodów:

- przekształcenie spółki nastąpiło w 2012 r. Do czasu przeprowadzenia badania sprawozdania te nie zostały opublikowane (5 spółek),
- przekształcenie spółki nastąpiło we wcześniejszych latach, jednak na tyle wcześniej niż debiut na New Connect, że sprawozdania finansowe za rok przekształcenia lub za następny rok obrotowy nie są zawarte w dokumencie informacyjnym ani publikowane przez spółkę na jej stronie internetowej (17 spółek),
- dostępne są jedynie sprawozdania finansowe spółki za rok następny po roku przekształcenia, jednak w sprawozdaniu tym dane porównawcze określono jedynie jako „rok poprzedni” lub „rok ubiegły”, nie wskazując wyraźnie jakiego okresu dotyczą. Jednocześnie sprawozdania finansowe za rok przekształcenia nie są dostępne. Dodatkowo biegły rewident w raporcie z badania sprawozdania finansowego za rok po przekształceniu również nie zamieścił wyczerpujących informacji o sprawozdaniu finansowym za poprzedni okres sprawozdawczy (3 spółki).

Spośród 253 podmiotów podlegających przekształceniu 159 spółek skorzystało z możliwości połączenia ksiąg rachunkowych za okres przed i po przekształceniu, 69 spółek dokonało zamknięcia ksiąg rachunkowych, zaś w przypadku 25 spółek nie uzyskano informacji wystarczających do określenia, którą możliwość wybrały (wszystkie te podmioty to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością).

Rys. 1. Połączenie ksiąg rachunkowych w roku przekształcenia

W następnej kolejności dokonano analizy sprawozdań finansowych spółek, które na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej zamknęły księgi rachunkowe oraz otworzyły je na dzień zmiany formy prawnej. Już na tym etapie pojawiły się nieprawidłowości, które dotyczyły 6 podmiotów (około 9% spółek, które dokonały zamknięcia ksiąg rachunkowych):

- 1 spółka otworzyła księgi spółki przekształcanej na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej, a zamknęła księgi spółki przekształcanej na dzień wcześniejszy (BER),
- 2 spółki zamknęły księgi spółki przekształcanej na koniec miesiąca, w którym nastąpiło przekształcenie, a otworzyły księgi spółki przekształcanej na początek następnego miesiąca (EBC, REL),
- 1 spółka zamknęła księgi na 2 dni przed zmianą formy prawnej, a otworzyła je na dzień zmiany formy prawnej. Żadne ze sprawozdań finansowych nie obejmuje więc dnia poprzedzającego zmianę formy prawnej, co jednak w opinii biegłego nie miało znaczącego wpływu na wiarygodność sprawozdania finansowego (KMS),
- 1 spółka zamknęła księgi na dzień przekształcenia, a otworzyła je na dzień następny (MLP),
- 1 spółka zamknęła księgi na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej i otworzyła księgi na dzień zmiany formy prawnej, jednak błędnie określiła dzień przekształcenia. Według jednostki przekształcenie nastąpiło 28.02, podczas gdy wpis przekształcenia w KRS nastąpił 25.05⁷. Można przypuszczać, że na 28.02 spółka sporządziła sprawozdanie finansowe dla celów

⁷ Zgodnie z art. 552 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., poz. 94, nr 1037) dniem przekształcenia jest dzień wpisu spółki przekształcanej do rejestru.

przekształcenia, następnie błędnie uznając, że jest to dzień przekształcenia. Biegły rewident nie zgłosił zastrzeżeń ani nie zawarł wzmianki o zaistniałej sytuacji w opinii i raporcie z badania sprawozdania finansowego (WDB).

Dalsze badania obejmowały analizę dostępnych sprawozdań finansowych pod kątem prezentacji danych porównawczych w bilansie i rachunku zysków i strat na 3 momenty bilansowe:

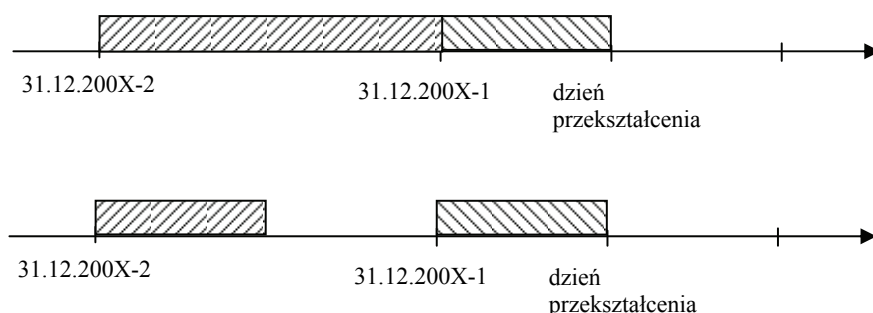
1. Na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej.
2. Na koniec pierwszego okresu sprawozdawczego po zmianie formy prawnej (niepełny rok obrotowy).
3. Na koniec pierwszego pełnego roku obrotowego po zmianie formy prawnej.

Wykorzystano sprawozdania finansowe zawarte w dokumentach informacyjnych oraz sprawozdania finansowe dostępne w systemie EBI (Elektroniczna Baza Informacji). Dla dalszych ustaleń przyjęto, że powyższe błędy w zamknięciu i otwarciu ksiąg rachunkowych nie miały wpływu na prezentowane dane porównawcze.

2.2. Dane porównawcze w sprawozdaniach finansowych na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej

Na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej były dostępne sprawozdania finansowe 14 spółek. W bilansie 12 spółek prezentowało jako dane porównawcze stan na ostatni dzień roku obrotowego bezpośrednio poprzedzającego okres sprawozdawczy. 2 podmioty jako dane porównawcze pokazały stan z pierwszego dnia bieżącego okresu sprawozdawczego, co przy zachowaniu ciągłości bilansowej jest tożsame z prezentacją danych na ostatni dzień roku poprzedniego.

W rachunku zysków i strat za okres od początku roku obrotowego do dnia poprzedzającego zmianę formy prawnej 10 jednostek jako dane porównawcze zaprezentowało z kolei dane za cały poprzedni rok obrotowy (okres I). W związku z różną długością okresu sprawozdawczego i okresu porównawczego biegli przeważnie wskazywali na brak porównywalności danych. W tej sytuacji część z nich odstępowała od analizy dynamiki zmian, a część dokonywała takiej analizy, mimo okresów różnej długości. Pozostałe 4 jednostki (około 29% badanych jednostek) za dane porównawcze uznało dane za analogiczny okres poprzedniego roku obrotowego (okres II). Wskazane okresy ujęto także na rys. 2, przyjmując uproszczenie, że rok obrotowy jednostki pokrywa się z rokiem kalendarzowym. W większości przypadków założenie takie jest prawdziwe.

2.3. Dane porównawcze w sprawozdaniach finansowych na koniec pierwszego okresu sprawozdawczego po zmianie formy prawnej

W celu ustalenia, jakie dane porównawcze prezentują jednostki w pierwszym okresie sprawozdawczym po zmianie formy prawnej, przeanalizowano 37 dostępnych sprawozdań finansowych. Zastosowane przez podmioty warianty prezentacji danych porównawczych w bilansie zostały przedstawione w tab. 2.

Tabela 2

Dane porównawcze w bilansie na koniec pierwszego roku obrotowego po zmianie formy prawnej

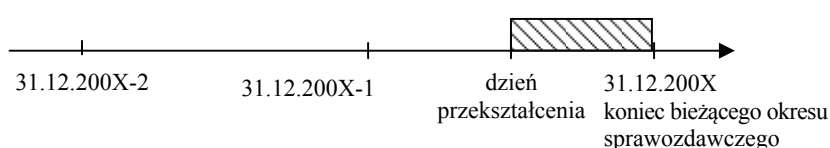
Prezentowane dane porównawcze w bilansie	Liczba podmiotów
Dane na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej	19
– w tym liczba podmiotów, które dodatkowo prezentują dane na 12 miesięcy przed dniem bilansowym	2
Dane na dzień zmiany formy prawnej	15
– w tym liczba podmiotów, które dodatkowo prezentują dane na 12 miesięcy przed dniem bilansowym	1
Dane na 12 miesięcy przed dniem bilansowym	3
Razem	37

Co do zasady, jednostki za dane porównawcze przyjmowały dane z początku funkcjonowania w zmienionej formie prawnej. Większość podmiotów przedstawiła dane na dzień ostatniego zamknięcia ksiąg rachunkowych, około 40% sprawozdań zawiera dane porównawcze na dzień otwarcia ksiąg w podmiocie przekształconym. 3 jednostki wykazały dane nie tylko na dzień przekształcenia lub poprzedzający przekształcenie, ale także dodatkowo dane na koniec ostatniego pełnego roku obrotowego. Kolejne 3 spółki w ogóle pominęły dane z po-

czątku funkcjonowania spółki przekształconej, prezentując dane porównawcze tak, jakby na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej nie dokonywały zamknięcia ksiąg rachunkowych. Spółki te sporządziły sprawozdania finansowe za cały rok obrotowy, obejmujący okres przed i po przekształceniu. Prezentacja taka może mieć na celu zwiększenie czytelności sprawozdań finansowych dla inwestorów (sprawozdania za cały rok zostały załączone do raportu rocznego). Jednocześnie nie jest wykluczone, że dla potrzeb prawidłowej rachunkowości jednostki sporządziły odrębne sprawozdanie za okres od dnia przekształcenia do zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego. Sprawozdania te nie są jednak dostępne w systemie EBI.

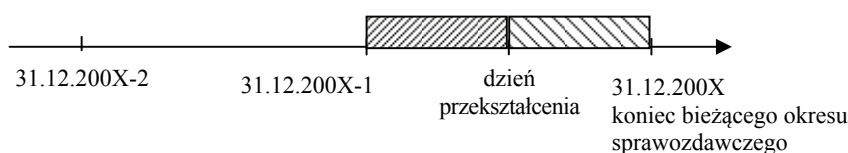
W rachunku zysków i strat dane sprawozdawcze obejmują okres od dnia przekształcenia do końca przyjętego przez jednostkę roku obrotowego. Różne warianty prezentacji danych porównawczych wraz z liczbą podmiotów je wykorzystujących ujęto w tabeli, natomiast dla przejrzystości opracowania poszczególne okresy sprawozdawcze określono jak poniżej:

A. Dane za okres sprawozdawczy – od dnia przekształcenia do końca okresu sprawozdawczego:

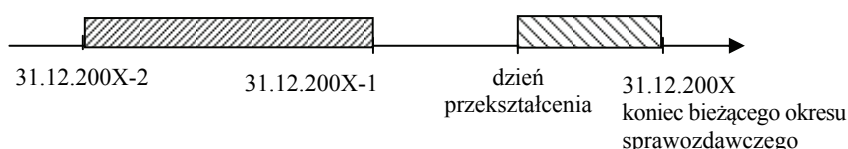

B. Dane za okresy porównawcze:

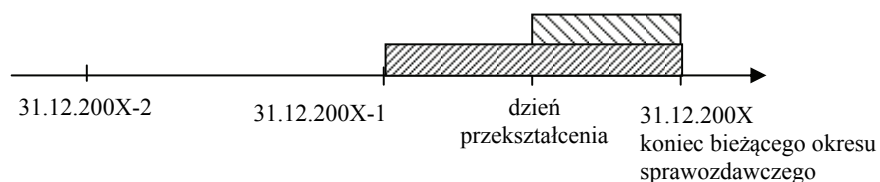
I. Dane za okres sprzed przekształcenia (od początku roku obrotowego do dnia poprzedzającego zmianę formy prawnej) – okres I:

II. Dane za pełny rok obrotowy poprzedzający rok, w którym dokonano przekształcenia – okres II:

III. Dane za pełny rok, w którym nastąpiło przekształcenie, czyli łączne dane za bieżący okres sprawozdawczy oraz za okres I – okres III:

IV. Analogiczny okres w roku obrotowym poprzedzającym rok, w którym nastąpiło przekształcenie – okres IV:

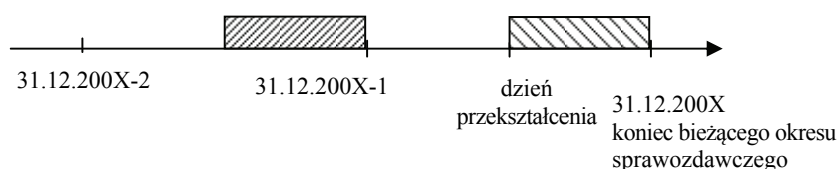

Tabela 3

Dane porównawcze w rachunku zysków i strat za okres od zmiany formy prawnej do zakończenia roku obrotowego

Prezentowane dane porównawcze w rachunku zysków i strat	Liczba podmiotów	Odsetek podmiotów stosujących dane rozwiązanie
Okres I	22	59%
Okres I i okres II	3	8%
Okres I, okres II i okres III	3	8%
Okres II	1	3%
Okres II i III	1	3%
Okres IV	2	6%
Brak danych porównawczych	5	13%
Razem	37	100%

Większość spółek jako dane porównawcze wskazuje dane za część roku obrotowego przed przekształceniem. Niektóre podmioty dodatkowo prezentują dane za wcześniejszy rok obrotowy lub dane łączne za bieżący okres sprawozdawczy oraz za okres przed przekształceniem, czyli w taki sposób, jakby przekształcenie nie nastąpiło. W takiej sytuacji możliwe jest bezpośrednie porównanie danych za rok przekształcenia z danymi za rok poprzedni. Tylko dwie jednostki zaprezentowały jako dane porównawcze wartości za analogiczny okres

roku poprzedzającego przekształcenie, przy czym w przypadku jednej z nich prezentacja taka była wynikiem zmian wprowadzonych w wyniku poddania sprawozdania finansowego badaniu przez biegłego rewidenta. Pierwotnie spółka ta jako dane porównawcze przyjęła dane za okres przed przekształceniem (okres I). Dodatkowo jeden z podmiotów wskazał na zamiar prezentacji danych za analogiczny okres poprzedniego roku obrotowego, jednak odstąpiono od niego z powodu braku technicznych możliwości obliczenia niezbędnych danych. Około 13% spółek (5 jednostek) nie uwzględniło w rachunku zysków i strat żadnych danych porównawczych, przy czym dwie spółki wyjaśniły tę sytuację brakiem obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych w okresie przed przekształceniem. Pozostałe 3 spółki brak danych porównawczych uzasadniły stwierdzeniem, że bieżący okres sprawozdawczy jest pierwszym rokiem ich działalności (w zmiennej formie prawnej), w związku z czym – zdaniem tych podmiotów – nie występuje konieczność prezentowania danych porównawczych.

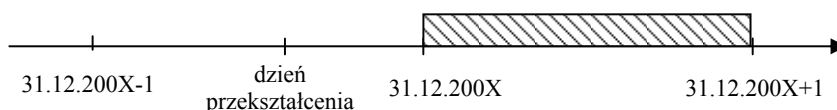
2.4. Dane porównawcze na koniec pierwszego pełnego roku obrotowego po zmianie formy prawnej

Następnym etapem badań była analiza danych porównawczych prezentowanych przez jednostki w sprawozdaniu finansowym za pierwszy pełny rok obrotowy po przekształceniu. Na podstawie analizy sprawozdań finansowych 50 podmiotów ustalono, że w bilansie 46 podmiotów zaprezentowało dane na dzień kończący poprzedni rok obrotowy. Pozostałe 4 spółki dokonały połączenia ksiąg rachunkowych za pierwszy niepełny rok obrotowy oraz za rok następny, co nie wydaje się rozwiązaniem słusznym. Przekształcenie tych podmiotów nie wiązało się w żadnym wypadku ze zmianą przyjętego roku obrotowego, a spółka przekształcona nie jest spółką rozpoczynającą działalność. Jedynie we wskazanych sytuacjach Uor dopuszcza wydłużenie roku obrotowego⁸. Spośród spółek, u których rok obrotowy został wydłużony, dwa podmioty jako dane porównawcze zaprezentowały dane na dzień kończący poprzedni okres sprawozdawczy, a kolejne dwie spółki jako dane porównawcze przyjęły pierwszy dzień bieżącego okresu sprawozdawczego. Jak już wskazano wcześniej, prezentacja taka, chociaż jest niezgodna z literą przepisów Uor, to zachowuje ideę prezentacji danych porównawczych i przy zachowaniu ciągłości bilansowej jest tożsama z ukazywaniem danych na dzień kończący poprzedni rok obrotowy.

⁸ Uor, art. 3, ust. 1, pkt 9.

Prezentacja danych porównawczych w rachunku zysków i strat nastęca więcej wątpliwości, co znajduje odzwierciedlenie w szerszym wachlarzu stosowanych przez jednostki rozwiązań. Bieżący okres sprawozdawczy i różne możliwe okresy porównawcze ujęto w formie graficznej:

A. Dane za okres sprawozdawczy – pierwszy pełny rok obrotowy po przekształceniu spółki:

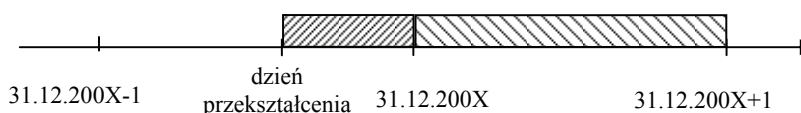

B. Dane porównawcze:

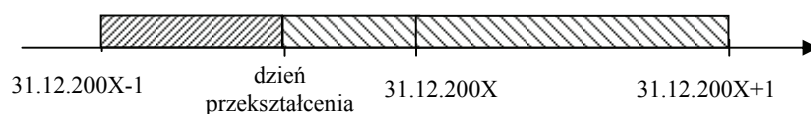
I. Dane za 12 pełnych miesięcy poprzedzających okres sprawozdawczy – okres I. Okres I obejmuje więc dane łączne spółki przekształcanej sprzed przekształcenia oraz dane spółki przekształconej po przekształceniu, a prezentacja danych porównawczych następuje w taki sposób, jakby przekształcenie nie nastąpiło (lub jakby jednostka skorzystała z możliwości niezamykania ksiąg rachunkowych na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej):

II. Dane za okres od dnia przekształcenia do końca roku obrotowego, czyli za pierwszy okres sprawozdawczy po zmianie formy prawnej – okres II:

III. Dane za okres od początku roku obrotowego, w którym nastąpiło przekształcenie do dnia poprzedzającego zmianę formy prawnej, czyli dane jedynie spółki przekształcanej przed przekształceniem – okres III. Dla podmiotów, które połączyły księgi rachunkowe za pierwszy pełny rok obrotowy z księgami za okres po przekształceniu są to jedyne dane porównawcze. Jednocześnie zmianie ulega bieżący okres sprawozdawczy, co też zaznaczono na rysunku.

Sposób prezentacji danych porównawczych w badanych podmiotach został podsumowany w tab. 4.

Tabela 4

Dane porównawcze w rachunku zysków i strat
za pierwszy pełny rok obrotowy po zmianie formy prawnej

Prezentowane dane porównawcze w rachunku zysków i strat	Liczba podmiotów	Odsetek podmiotów stosujących dane rozwiązanie
Okres I	15	30%
Okres II	23	46%
Okres I i okres II	5	10%
Okres I, okres II i okres III	3	6%
Okres III	2	4%
Brak danych porównawczych	2	4%
Razem	50	100%

Niemalże połowa podmiotów jako dane porównawcze prezentuje dane za okres od dnia przekształcenia do końca przyjętego roku obrotowego. Należy mieć na uwadze, że w tej sytuacji dane porównawcze obejmują okres sprawozdawczy innej długości niż dane bieżące (sprawozdawcze). Często stosowanym rozwiązaniem (30% podmiotów) jest prezentacja danych porównawczych za cały rok obrotowy, w którym nastąpiło przekształcenie, przy czym dane za ten okres obejmują łączne dane spółki przekształcanej i przekształconej. Taki wariant prezentacji dostarcza danych za okres sprawozdawczy i porównawczy tej samej długości. Tylko dwie spółki zaprezentowały dane za okres III jako jedyne dane porównawcze. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że obydwie podmioty połączyły księgi rachunkowe za okres od dnia przekształcenia do końca przyjętego roku obrotowego z księgami za następny rok obrotowy. Tym samym dane porównawcze dotyczą okresu bezpośrednio poprzedzającego bieżący okres sprawozdawczy. Dwa podmioty (4% analizowanych sprawozdań finansowych) nie ujęły w rachunku zysków i strat danych porównawczych. Były to podmioty, które przyjęły wydłużony rok obrotowy (od dnia przekształcenia) i wyraźnie sporządzają sprawozdanie finansowe w taki sposób, jak jednostki nowo powstałe. 16% podmiotów przedstawiło w swoich sprawozdaniach finansowych dane po-

równawcze za co najmniej dwa różne okresy, umożliwiając analizę danych za cały rok przekształcenia spółki, a także z podziałem na czas funkcjonowania spółki przed i po przekształceniu.

3. Wnioski z przeprowadzonych badań

Przeprowadzone analizy dokumentów informacyjnych, sprawozdań finansowych oraz raportów rocznych spółek notowanych na rynku New Connect pozwoliły na wyciągnięcie wniosków w zakresie sposobu prezentacji danych porównawczych w sprawozdaniach finansowych sporządzanych na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej i w kolejnych latach po przekształceniu:

- powszechną praktyką przy sporządzaniu bilansu jest uwzględnienie jako danych porównawczych wielkości z pierwszego dnia bieżącego okresu sprawozdawczego,
- badania wykazały nieprawidłowości w ustaleniu dnia bilansowego, na który należy zamknąć księgi rachunkowe w związku z przekształceniem. Nie we wszystkich przypadkach biegli rewidenci w opiniach i raportach z badania sprawozdania finansowego zaznaczyli bądź ustosunkowali się do zaistniałych błędów,
- bardzo często są prezentowane dane sprawozdawcze i porównawcze za okresy różnej długości. KRS 7 wyraźnie wskazuje, że taki sposób prezentacji wprawdzie nie narusza ciągłości stosowania przyjętych zasad rachunkowości, jednak zasadnym może być przedstawienie danych za okresy tej samej długości w informacji dodatkowej. Rozwiązanie to nie było stosowane przez badane podmioty. Jedynie nieliczne przedsiębiorstwa prezentują dane za dodatkowe okresy porównawcze w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego, nigdy zaś w informacji dodatkowej,
- niejednokrotnie spółki nie precyzują za jaki okres prezentują dane porównawcze. Używanie określeń „rok poprzedni”, „dane porównawcze” jest niezwykle mylące, zwłaszcza w odniesieniu do pozycji rachunku zysków i strat⁹. Pomocny może być raport biegłego rewidenta, w którym powinny

⁹ Przykładowo spółka, która sporządza sprawozdanie finansowe za pełny rok obrotowy jako dane porównawcze zamieszcza wartości odnoszące się do niecałych 3 miesięcy kalendarzowych, jednocześnie nie informując o tym fakcie w żadnym elemencie sprawozdania finansowego. Znaczny wzrost przychodów, kosztów oraz zysków przedsiębiorstwa mógłby sugerować dynamiczny rozwój i ekspansywną politykę rynkową. Okazuje się jednak, że przy uwzględnieniu proporcji w stosunku do długości okresu sprawozdawczego wyniki za rok bieżący są gorsze niż wyniki za wcześniejsze 3 miesiące (oczywiście do prawidłowej oceny należałoby wziąć pod uwagę także inne czynniki, jak np. sezonowość działalności). Dopiero porównanie sprawozdań finansowych za kolejne okresy sprawozdawcze pozwala na właściwą interpretację i analizę sytuacji majątkowo-finansowej jednostki.

- być zawarte informacje o sprawozdaniu finansowym za poprzedni rok obrotowy. Niestety biegli także nie zawsze zaznaczają, jakiego okresu to sprawozdanie dotyczyło,
- częstokroć występuje sytuacja, w której biegły rewident wskazuje na prezentację danych za okresy różnej długości, uniemożliwiającą dokonanie analizy wielu wskaźników finansowych. W takim przypadku uzasadnionym jest odstąpienie od ich wyliczenia. Incydentalnie zdarza się jednak, iż biegły przystępuje do analizy np. wskaźników dynamiki zmian pozycji rachunku zysków i strat czy wskaźników rentowności, mimo swojej wcześniejszej uwagi o różnej długości okresów sprawozdawczych. Nie podejmuje przy tym żadnych działań niwelujących wpływ długości okresu sprawozdawczego na analizowane wskaźniki.

4. Wnioski końcowe i proponowane kierunki zmian

Przedstawiciele Działu Emitentów GPW w trakcie seminariów poświęconych wypełnianiu obowiązków informacyjnych przez spółki notowane na rynku New Connect zwracają uwagę, iż jednym z najczęstszych błędów popełnianych przez spółki w raportach rocznych jest niewłaściwy sposób prezentacji danych porównawczych lub ich brak¹⁰. O ile zgodnie ze wszelkimi regulacjami – zarówno rachunkowości, jak i funkcjonowania Alternatywnego Systemu Obrotu – bezsprzeczny jest wymóg prezentacji danych porównawczych, o tyle żadne z tych uregulowań nie dostarcza wyczerpujących wskazówek, jak to zrobić prawidłowo.

Postawiony problem prezentacji danych porównawczych wymaga wprowadzenia zmian w obowiązujących regulacjach. Aktualnie Uor zawiera normy dotyczące okresu, za jaki powinny być prezentowane dane porównawcze zarówno w sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy, jak i za inny okres sprawozdawczy. Teoretycznie wszystkie jednostki powinny więc prezentować taki sam zakres informacji, przynajmniej w minimalnym zakresie. Można się było spodziewać, że część podmiotów ujawni dodatkowe dane porównawcze, niewymagane przepisami Uor. Przeprowadzone badania pokazują jednak, że wśród podmiotów publikujących sprawozdania finansowe brakuje jednomyślności co do interpretacji przepisów. Problem – zdaniem Autorki – wynika z interpretacji przyjętej definicji roku obrotowego i roku podatkowego oraz silnego wpływu rozwiązań podatkowych na rachunkowość w Polsce. Wydaje się bowiem, że sprawozdania

¹⁰ http://www.newconnect.pl/pub/dokumenty_do_pobrania/Raporty_roczne_NC_najczestsze_bledy.pdf [10.07.2013].

finansowe sporządzone na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej oraz w okresie po przekształceniu jedne podmioty traktują jako sprawozdania za rok obrotowy, inne zaś jako sprawozdania za inny okres sprawozdawczy. Większość podmiotów notowanych na New Connect sporządziła sprawozdania finansowe w taki sposób, jakby każdy z analizowanych okresów – kończący się w dniu poprzedzającym zmianę formy prawnej, od dnia przekształcenia do końca przyjętego roku obrotowego oraz następny pełny rok obrotowy – był odrębnym rokiem obrotowym. Wskazuje na to prezentacja danych w rachunku zysków i strat za pełny okres ubiegły, nie zaś za analogiczny okres w roku ubiegłym. Przy takiej interpretacji zapisy Uor dotyczące zamknięcia i otwarcia ksiąg rachunkowych na „szczególne” dni byłyby zbędne – każdy z tych dni byłby bowiem dniem kończącym lub rozpoczynającym rok obrotowy. Niemniej jednak każdy z tych okresów stanowi odrębny rok podatkowy, gdyż rok podatkowy ulega skróceniu, jeżeli z odrębnych przepisów wynika obowiązek zamknięcia ksiąg rachunkowych¹¹.

Niezwykle istotne wydaje się, aby interpretując przepisy rachunkowości posługiwać się teleologiczną wykładnią przepisów prawa. Cel, jakim jest wierna prezentacja sytuacji majątkowo-finansowej i dostarczenie informacji przydatnych dla podejmowania decyzji, powinien być rozstrzygający. Czy w takim razie prezentowane przez spółki dane porównawcze rzeczywiście wnoszą wysoką wartość dla decydentów? Czy umożliwiają porównania w czasie oraz analizę zmian w sytuacji emitenta? Jaki sposób prezentacji danych, abstrahując od literalnego brzmienia przepisów, zapewni pełniejsze, bardziej użyteczne informacje? Zdaniem autora w sprawozdaniu finansowym na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej najbardziej przydatne jest prezentowanie danych porównawczych:

- w bilansie – na ostatni dzień roku obrotowego bezpośrednio poprzedzającego bieżący okres sprawozdawczy,
- w rachunku zysków i strat – za analogiczny okres ubiegłego roku obrotowego (punkt 2.2, okres II).

Podejście takie jest zbieżne z aktualnymi regulacjami dotyczącymi prezentacji sprawozdań finansowych za okres sprawozdawczy inny niż rok obrotowy. Na dzień kończący pierwszy niepełny rok obrotowy po przekształceniu proponuje się przedstawiać dane porównawcze:

- w bilansie – na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej oraz na koniec ubiegłego roku obrotowego,
- w rachunku zysków i strat – za analogiczny okres ubiegłego roku obrotowe-

¹¹ Art. 8, ust. 6 Ustawy z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz.U. z 2011 r., poz. 74, nr 397.

go oraz za okres od początku roku obrotowego do dnia poprzedzającego zmianę formy prawnej (punkt 2.3, okres IV i I).

Sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy po przekształceniu powinno z kolei obejmować dane porównawcze:

- w bilansie – na koniec poprzedniego roku obrotowego,
- w rachunku zysków i strat – łączne dane spółki przekształcanej i przekształconej za pełny rok obrotowy, w którym nastąpiło przekształcenie, z zaznaczeniem, iż w ciągu roku nastąpiła zmiana formy prawnej podmiotu (punkt 2.4, okres I).

Zaproponowany sposób prezentacji danych porównawczych zapewnia porównywalność danych, także ze względu na długość okresu, za który są prezentowane poszczególne wartości. Podejście takie umożliwia zatem analizę dynamiki i nie naraża użytkowników sprawozdań finansowych na błędne interpretacje wynikające z braku porównywalności. Dodatkowo postuluje się szczegółowe opisywanie okresów sprawozdawczych tak, aby jednostki wskazywały konkretny dzień bilansowy i okres sprawozdawczy, nie poprzestając na określeniu „rok ubiegły”. W przypadku rachunku zysków i strat niewystarczającym jest wskazanie końca okresu sprawozdawczego bez zaznaczenia jego początku. Przestrzeganie tego z pozoru błahego wymogu w znacznym stopniu ułatwiłoby analizę sprawozdania finansowego.

Zaproponowane rozwiązania mogą zostać wykorzystane w praktyce przez osoby sporządzające sprawozdania finansowe. Dodatkowo należy rozważyć możliwość wykreślenia z Uor zapisów dotyczących prezentacji danych za okres inny niż rok obrotowy, które de facto nie są respektowane. Jednocześnie zapisy o danych porównawczych w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego wymagałyby bardziej ogólnego sformułowania tak, aby dotyczyły sprawozdań finansowych sporządzanych na dowolny dzień bilansowy. Takie rozwiązanie jest zbieżne z regulacjami MSR 1 i oznacza wymóg prezentacji danych porównawczych za przynajmniej jeden wcześniejszy okres sprawozdawczy. Zmniejszenie szczegółowości unormowań na wzór MSR/MSSF wpisuje się w ideę rachunkowości opartej na zasadach (*principles-based accounting*). Liczne badania na ten temat pokazują, że potencjalne negatywne konsekwencje odejścia od szczegółowych reguł na rzecz ogólnych zasad są niwelowane przez zwiększone poczucie odpowiedzialności za sporządzenie sprawozdania finansowego¹². Należy podkreślić, iż badany obszar jest związany ze sposobem prezentowania danych użytkownikom sprawozdania finansowego, który powinien

¹² C.P. Agoglia, T.S. Douplik, G.T. Tsakumis: Principles-based versus Rules-based Accounting Standards: The Influence of Standard Precision and Audit Committee Strength on Financial Reporting Decisions, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1275851 [10.07.2013]; M.W. Nelson: Behavioral Evidence on the Effects of Principles – and Rules – Based Standards, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=360441&download=yes [10.07.2013].

wynikać z ich potrzeb informacyjnych. Pożądanym jest więc, aby sporządzając sprawozdanie finansowe, skoncentrować się na tych potrzebach, zamiast na staniach zadośćuczynienia zbyt szczegółowym przepisom prawa.

Literatura

Agoglia C.P., Douplik T.S., Tsakumis G.T.: Principles-based versus Rules-based Accounting Standards: The Influence of Standard Precision and Audit Committee Strength on Financial Reporting Decisions, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1275851 [10.07.2013].

http://www.newconnect.pl/pub/dokumenty_do_pobrania/Raporty_roczne_NC_najczestsze_bledy.pdf [10.07.2013].

http://www.newconnect.pl/index.php?page=dokumenty_informacyjne.

Krajowy Standard Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”.

Nelson M.W.: Behavioral Evidence on the Effects of Principles – and Rules – Based Standards, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=360441&download=yes [10.07.2013].

Rozporządzenie Komisji (UE) nr 301/2013 z dnia 27 marca 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do corocznych zmian Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w okresie 2009-2011, Dz.U. UE L 90/78.

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz.U. z 2011 r., poz. 74, nr 397.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. z 2013 r., poz. 330.

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., poz. 94, nr 1037.

PRESENTATION OF COMPARATIVE INFORMATION IN FINANCIAL STATEMENTS IN A PROCESS OF COMPANY'S TRANSFORMATION

Summary

This article depicts the problem of presentation of comparative information in financial statements prepared in an unusual situation as a change of legal form. In research the financial statements of 253 entities were analyzed. Overall majority of enterprises discloses the comparative data like every accounting period was a financial year. The article shows how to present the comparative information providing useful information to users of financial statements.